

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clara Et Praeclara Methodus Parandæ Eloquentiæ,
Secundùm Doctrinam & Præcepta Cypriani Soarii è
Societate Jesu, Ad Captum Et Praxim Faciliorem
Accommodata**

Worpitz, Georg

Coloniæ Agrippinæ, 1700

§. VII. Via eadem fit planior incipientibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68908)

§. VII. *Via eadem fit planior incipientibus.*

Post cognita artis oratoriae praecepta, duo praescribuntur ab authore lib. i. c. 8. *media comparandi eloquentiam: Exercitatio & imitatio*; ut enim fabricando fabrifimus, pingendo pictores, scribendo scriptores; ita & orationem concinnando, Oratores; quemadmodum verò pictores inter pingendum respiciunt principio exemplar aliquod ab artifice expictum, & pueri characterem praescriptum in tabula, vel papyro, sic itidem faciendum Tironi eloquentiae. Unde primùm, & antè omnia occupandi sunt in imitandis Eloquentium virorum scriptis assignato illustri aliquo loco v. g. hypotyposi, allegoriâ, prosopeaia &c. ex Cicerone, Seneca, Virgilio, vel authore alio, qui praemanibus est, ut Candidatus Rhetoricae, Orator Extemporaneus. Hunc mutatâ solùm materiâ ad aliud thema applicent, & ad normam illius expriment. Juvabit hoc non solùm ad rerum, & verborum copiam comparandam; sed etiam ad phantasiâ circa modû dilatandi concipiendam. Hoc modo se plurimùm profecisse experienciâ suâ testatur P. Masen. in Palæstra styli lib. i. c. 4. n. 3. quem etiam discipulis ad commendationem praelegisse juverit: & ille ipse in Palæstra Oratoria totus est in imitando, non existimans se facilius formare posse oratorem, quàm imitando, longum enim

enim

enim inquit ille ex Seneca, iter est per præcepta, breve per exempla. Hinc ipsas Ciceronis orationes sic in Analysin redegit, ut in fine ostendat, quâ in materia quis eas imitari valeat. Quo pacto verò quis partem aliquam imitari queat, docet in Palæstra Styli lib. I. c. 10. quem vide n. 2 & 3. Item Palatium Eloquentiæ in Atrio Eloquentiæ exercitatione 1. Lectione 3. puncto 4. ego adjiciam quæ habet P. Carolus Pajot in Tirocinio Eloquentiæ *Ratio imitandi.*

1. Cùm mutatur quidem sententia, verba autem eadem retinentur. v. g. Cicero dixit: non placet Antonio consulatus meus; at placuit Servilio: sic quis imitari posset: non placet negligentioribus discipulis meis studium assiduum literarum; at placet diligentioribus. Vel ut Cicero dixit, P. Clodii mortem nemo æquo animo ferre potest: Sic de alio sincere dici potest: tanti viri mortem nemo æquo animo ferre potest: luget Senatus, mæret equester ordo &c. Vel contrario sensu de aliquo scelerato: per diti hujus hominis mortem nemo iniquo animo ferre potest: gaudet Senatus, exultat equester ordo, tota regio affecta gaudio est: florent municipia, eriguntur coloniæ, agri denique ipsi, tam pestiferum, tam immanem, tam exitiosum virum cecidisse lætantur.

2. Cùm mutantur quidem verba, sed sententia eadem retinetur. v. g. Cicero dixit divinatione in Verrem: de te Cæcili, jam extra contentionem, certamenq; nostrum familiariter

ariter tecum loquar: tu ipse quemadmodum existimes, etiam atque etiam vide, & intellige qui sis, & quid facere possis considera: putasne &c. Sic Ciceronem imitabor. Sed de te nimium pertinax adolescens jam extra omnem contentionis acerbiter familiariter tecum loquar; tu quemadmodum studeas, vide etiam atque etiam, quis sit progressus tuus, & quos iudices expectaturus sis, considera: putasne te posse &c.

3. Cum mutata simul sententia, & locutione, eundem dicendi tenorem observamus: v.g. Cicero pro Milone dixit: nam illa praesidia quae pro templis &c. sic imitari possumus: nam illa castra hostium quae pro muris conspiciunt, etsi ad vim inferendam &c.

4. Cum sensus propè ad verba eadem, aliquibus insuper additis, retinetur. v.g. Cicero dixit: quousque tandem abutere Catilina patientiam nostram? sic imitabor: quousque tandem abutere contumax adolescens praepetoris patientiam? quousque animus tuus tot, tamque amicis obduratus monitis obstupescet?

5. Cum pro sententia aliam sententiam, pro verbis alia verba eodem ordine, & tenore collocamus, v.g. Cicero dixit; Novi iudicii nova forma terret oculos &c. Sic imitabor: perditissimi viri inaudita impietas affligit bonorum animos &c.

6. Cum easdem figuras, mutatis verbis, & sententiis imitamus. v.g. Cicero dixit pro Milone: quid porro quaerendum est? at constat.

L

à quo

à quo? ut patet &c. Sic imitabor. Ei verò qui velit in virum doctum evadere, quid præscribendum censeatis? ut studeat? at constat, ut præstantissimos scriptores imitemur? at patet.

7. Cum eadem argumenta, & eundem argumentandi, narrandi, dicendique modum sequimur, v.g. pro Milone Cicero, orationis exordium distribuit in duas propositiones: 1. est, non debeo timere pro Milone dicturus. 2. nova forma iudicii me terret. Tum utramque probat & amplificat; tandem concludit, sed artificiosè; cum enim sic concludere debuisset: etsi timere non debeo, tamen subest aliqua terroris causa: nihilominus ut modestius seipsum ac Milonem commendaret ex libertate quadam dicendi, conclusionem ad iudices convertit his verbis. Quamobrem adeste animis Iudices, timorem, si quem habetis, deponite &c. cuius conclusionis rationem proponit, eamque amplificat. Hoc artificium exordii in alia materia potest quis imitari, v.g. pro argumento sit consolatio de morte fortissimi Principis, aut Ducis; sic exordium poterat distribui in duas pariter propositiones: Non debemus gaudere de morte illustrium virorum (en prima propositio) qui patriæ tam fideles sunt, ut cum de illius salute agitur, nec quorumcunq;, nec sui ipsius mortem curent. en secunda propositio: utraque probanda & amplificanda est; deinde conclusio converteretur ad cives, quibus probabitur gloriosum esse pro patria mori,

Iul.

fuisque rationibus & amplificationibus illu-
 strabitur. Hæc ex P. Carol. Pajot. Quod
 si porrò difficultas oboriatur in designanda
 ad imitandum materia, reddetur & ista pla-
 nior, postquam lectus fuerit P. Masen. in Pa-
 lest. Orat. liber tertius à. i. ad ultimum; illu-
 strabitur enim intellectus ad similia. Docenti
 verò nullâ re opus erit aliâ in principio,
 quam legere Orationes Ciceronis, aut aliorum
 v. g. Potensium, Mureti, Negronii, Avanci-
 ni, interq; legendum cogitare, quam in rem
 aliam transferri, & accommodari possit: tum
 verò dictate Tironibus, & ad imitandum
 proponere. Sublevabitur sic Professor mag-
 no labore, quam impendere necesse foret in
 propriis thematibus elaborandis; cuius etiâ
 beneficio perfruetur, ubi aliquam diu in hoc
 imitationis studio fuerint versati; tunc enim,
 licet ipsi Tirones natâre, atque volare viri-
 bus suis incipere debeant; tamen exemplo il-
 lis præeundum; ideoq; licet materia non as-
 signabitur, aut dictabitur, quam exprimant
 imitando, juverit tamen plurimum, ut data
 ad dilatandum propositione, prius iisdem præ-
 legatur, jam deducta, & expressa ab aliquo
 auctore; idq; hunc in finem, ut imaginatio-
 nem combibant in phantasia, quâ imbuti fa-
 cilis videant, quo pacto incipiendum, qui-
 bus verbis, & figuris utendum, quibus peri-
 odis &c. Serviet hic P. Delacerda in campo
 Eloquentiæ; Palatium Eloquentiæ, Causinus,
 itemq; alii auctores, qui floridè scripserunt; uti
 Guiel. Stanhurstius in quatuor novissimis;

in Tesserâ Militis Christiani: Carolus Scribâ
 nus de Passione & in quibus annotari pote-
 rit locus aliquis illustris v.g. alicujus propo-
 sitionis explicatio per aliquem locum Rhe-
 toricum, per aliquam figuram insignem v.g.
 prosopopœiâ, hypotyposin &c. per quadra-
 tas periodos &c. illisque eandem assignare
 propositionem pro dilatione, sed ad mayo-
 rem facilitatem prælegere prout ab alio fa-
 cta est. Quod ipsum potest facere Magister,
 in iis, quæ ipse elaboravit themata, quæ etiam
 postmodum dictari poterunt.

Est adhuc alius ante dictam imitationem
 (nisi utroque mixtim uti libeat) usurpandus
 modus Tironibus per utilis, ut locum aliquem
 insignem v.g. descriptionem, narrationem
 &c. à Cicerone vertant à latina in maternam
 linguam, aut in carmen; aut vicissim carmen
 aliquod in solutæ orationis numeros; sic e-
 nim & verborum sibi comparant copiam, &
 phantasiâ circa modum dilatandi, exor-
 nandi, &c. stylique diversitatem notant. Sed
 advertendum, cum ex latino aliquid in ger-
 manicum, aut è contrâ, transfundere volue-
 ris, danda est opera, ut verba quidem, quoad
 ejus fieri potest, propriè reddas in conversio-
 ne: in phrasibus tamen eam curam adhibeas,
 ut collatione utriusque linguæ videas, quid
 idioma ferat, aut requirat; ne dum latinè lo-
 qui studes, maternæ linguæ more sonos fun-
 dere videaris, & contrâ, ut si vertendū sit hoc:
 Er wil das studiren auf den nagel hengen:
 non est dicendum: vult studia ad clavum su-
 spen-

pendere, sed vult studia abrumperere, aut Musis valedicere, prius enim in Latino non congruit, quòd locus proverbii hujus apud Latinos non sit. Qui verò Græca vertere latinè voluerit, is primùm quidem proprietatem & vim verborum accuratè exprimendam & reddendam esse putet. Tum si paululùm in hoc exercitationis genere fuerit progressus, sententiam phrasi latinâ exprimere studeat, ità ut non verbum verbo reddere existimet esse necesse, sed secundùm Ciceronem efficiat, ut sententiæ sententiis respondeant: satis enim in hoc genere fuerit, omissis syllabarum dimensionibus, (si carmen est) sententias ipsas bona fide vertisse.

V. reg. 5.
Profess.
Rhetor. &
Palatium
Eloquen-
tiæ exer-
cit. i lect.
5. puncto
5.

S. VIII. *Monita in dictorum usu obser-
vanda.*

I. Attendendum adolescentibus, nè dum propositionem amplificat, per imprudentiam addant aliquid, quod sit impertinens & superfluum. Est autem impertinens & superfluum illud, quod non facit *ad rem probandam vel declarandam*. Videndum itaque an propositionem explicandam *declarent* aut *probent* ea, quæ adduntur. Probant autem rationes & argumenta ex locis desumpta. Declarant similitudo & synonymia, in qua etiam attendendum, ut dum idè dicis, aliud tamen dicere videaris, non verò minùs, aut idem quod dixisti: quâ ex causa ordo in collo- catione verborum. Si servandus enim prius